

MAGYAR KURIR

A' FELSÉGES CSÁSZAR ÉS APOSTOLI KIRÁLY KEZELÉSÉBŐL.
GYELMES ENGEDELMÉBŐL.

Indult Bétsből, Kedden Januarius 31-dik napján, 1815-dik esztendőben.

Török Előada'om.

A' Konstantinápolyi 24-dik Decembéri tudósítások szerint, az odaváló fő kormányzék (t. i. a' Diván) néhány hetektől fogva abban foglalatoskodik, hogy a' belső tsendesget jó rendet, a' táplálásra szükséges dolgoknak takását, a' köntösöknek módját, 's több effele tárgyakat jó rendbe hozhassa. E' mellett arra is figyelmetesen vigyáz, hogy az Ország külső helytartóságaiban rendesen és jól foljanak a' dolgok, 's ugyan ezen végből azon külső helytartóságokban nem kevés változások is tétetődtek. Az utolsó Nagy Vezérnek Achmet Bassának halála által megüresedett Erzerumi helytartóságot a' Sivas helytartónak Pehlevan vagy Bababássa nevezet alatt esmérletes bassának adta; a' St. Sivási helytartóságot Ghali Bassának, a' Bóli helytartóságot pedig egy Ludschulla nevű Bégnak ajánlotta. A' megöletett Retscheg Aga helyére Derwis Bégemeltetett, a' ki a' Serbusok elpártolásának alkalmatosságával megholt Senig Oglu Mustafa Bassa Orsovai vár Commendánsának fia volt. Konstantinápolyban újabb nyomai találtak a' pestisnek, a' hová annak mérge Smyrnából vitetett.

Nagy Britonnia.

A' Fels. Angliai Király betegségéről hetenként és hohnapouként kiadattai szo-

kott bullelineknek, az az, rövid híradásoknak utolsó Decembéri darabjaiban az a' tudósítás adatott ki, hogy az Eő Felsége betegsége nem csak meg nem szűnt, hanem egy kevésse öregbedett is; mindazáltal hogy többzire mindenkor jól aludt. A' Fels. Korona Hertzegasszony Sarlotta a' Régenhertzegnek egyetlen egy gyermeke e' folyó Jan. 7 ikén töltötte el betes ifjú életének 20-dik esztendejét; következésképen a' N. Britanniai Constitutio és törvények szerint már alkalmas volna az uralkodásra.

Az északi Amerikai Szabad Státusokkal szerzett békesség után Anglia országnak kereskedése új elevenséget nyert. A' Coloniális portékáknak, kiváltképen a' nádméznek az ára érezhetőképen le szállott; ellenben a' gyapot, nevezetesen a' Braziíliai még most is jó áron el megyen, kiváltképen azért, mivel annak nagy hasznát veszik fabrikákban és a' manufacturákban. A' Londoni Kurir nevezetű újság levél nagyon bosszonkodik a' Londoni Lordamayorra a' (Londoni fő polgar mesterre) hogy az odaváló tanátsot össze gyűjtötte, hogy az Amerikai Szabad Státusokkal szerzett békességről egymással vetélkedjenek. A' Morning-Chronicle nevű zsrnát azt mondja, hogy ha valaki az ótsarlást meg érdemli, az Lord Liverpool, a' ki

annak foglalatját magános és bizonytalan tudósításokból közlöttem a publikummal.

Abban az igen fontos munkában, melyet a maga utazásai által híressé tett könyv író Colquhoun, a múlt esztendőben Londonban, a Britanniái birodalomnak szerentséjéről, hatalmáról, és jövedelmeinek kútfejeiről, e világnak mind a négy részében ki adott, annak negyedik szakaszában azt jegyzette meg, hogy azon Országnak dírtoka, mellyet az utolsó esztendőben a föld művelés, a bányák, a kézművek, a minden fele kereskedések, a hajókázás, a halászat, és más egyéb tárgyak, mellyek N. Britanniának nagy hasznára szolgáltak, legnevezetesebbek. Ennek a munkának végezetében így szól az író: Ha szinte, ugymond, legfőbb kötelessége volna is a kormányzásoknak a köz rendű emberek közt az erkölcsi jóságot elő mozditani, és a titkos vétkeket jó törvényes intézkedésekkel megakadályoztatni: mindazáltal a kormányzásoknak kötelessége az is, hogy a több rendbéli embereknek szokásaikat el ne mellőznék — Ha szinte, ugymond, a leg főbb rendű emberek közt (a királyi familiától fogva a baronettekig) sok megkülönböztetett rangal birjanak is, olly rangal, mellyek azon hivatal, mellyet viselnek, meg nemesítik: mindazáltal eléggé sajuálni nem lehet, hogy sokan más útát kövesfenek, és sem a magok betsületekkel nem gondolnak, sem a baza boldogságáért nem szorgalmatoskodnak; a kik az ő idejeket vagy játékkal, vagy más alávaló mulatságokkal töltik el, s annál fogva minden betsületeket s tekinteteket el veszti a helyett, hogy születéseknek, és rangjoknak jussait áthatatosokká tennék.

Semmi sem szolgál egy országnak annyi hasznára és dítsőségére, mint azok a magános virtusok, mellyek a nemességnek valóságos jelei. Semmi sem alacsonyítja meg az Országot annyira, mint azok a motkok, mellyek az örökös rendbéli

embereket azoktól a hasznoktól meg fosztják a mellyekhez nekik más okokra néve is jussok volna. Azok a férfiak, a kiknek indulatjokat és erköltsüket a jó nevelés meg pallérozta, és a kik magokat tudományaik által meg különböztették, hogy ha a szerént viselik magokat, közönséges betsültre érdemesek. A nemességnek a-dik klassisát (Baronettek) a fő rendű és falusi nemeseket, számos betsületet érdemlő és virtuofus személyek teszik. Ezek közt is sok derék személyek találhatunk, de vagynak olyanok is, a kik inkább követik a rosz példát mint a virtusokat s a t.

A 12-dik Decembri Londoni tudósítások szerint, sok conferentiát tartott a Spanyol Országi követ az Anglus ministerekkel, mellyből az lehet ki hozni, hogy ezen két kormányzék közt fontos de terhes kötések legyenek. Annak is híre van, hogy Canning ur, a ki a Brasiliai kir. udvarhoz küldetett követségbe, ottan kereset eszközölhetett, mellyre nézve rövid idő mulva Európába vissza fog jönni, és mind addig Lisbonában maradni, míg a reá bízott dolgot eszközölheti.

Spanyol Ország.

Mallagából Spanyol Országnak egy igen nevezetes városából (a hol a leg jobb Spanyol Országi bar terem) Dec. 17-én azt írták, hogy abba az Országba a leg keményebb igazgatás formáját akarják fel állítani. Ennek az Országnak vitéz bátorságú lakosi nem csak a vallásbéli, hanem a politica inquisitív alá is vettettek, melly miatt minden felebaráti szerezet, minden egy más iránt való bizodalom meg szűnt. A ki a jelen való igazgatás formájáról leg kisebbet szól is, bizonyos veszedelemben forog szabadságának elvesztésére nézve. Azok, a kik a király körül vannak, minden szándekjokat, és erejüket arra fordítják, hogy a Királyt a kormányzásnak ezen módjában állandóvá teshessék. Azok a

meszsze látó és jó gondolkozású férfiak, a' kik a' Cortesek ideje alatt az Ország alkotmányának meg jobbitásában foglalatkodtak vala, meg utáltatnak, üldöztetnek, es nem tsak semmi jobbitások nem tétetnek az igazgatás formájában, es a' dolgoknak folytatásában, sőt inkább a' jó gondolkozású hazafiak éjjelenként le nyomatnak, el fogattatnak, 's Granadák vitetnek, es ottan felette nyomorgattatnak.

A' Fels. Spanyol Országi Király, a' múlt Decemb. 27-dik napján, egy Garda Kapitánytól ktsertetvén, a' Financz Ministerium birojába, az az, abba a' palotába ment, a' hol a' Financ Minister, es az ő alatta való tiszték szoktak dolgozni, es szorossan tudakozódott ezeknek magok viseletekről, foglalatosságairól, hivatalbéli talentomaikról, es szorgalmatosságokról, sokkal közülök nyájassan beszélgetett, sokakat hivataljoknak serényen való folytatására buzdított, végre a' maga jelenlétében sok fontos dolgokat expediáltatott — Két Frantzia hadi tisztet, a' kik a' hadi fogságba esett Spanyolokkal Luxemburgban jól bántak, a' néhai III. Károly Spanyol Király vitézi rendjének tagjaivá tette.

A' Gazette de France nevezetű Párisi zsrnálnban a' jegyeztetik meg Madritról, hogy a' Fels. Spanyol Király egy tulajdon kezével irt levelet küldött a' Romai Sz. Pápnak, mellyben azt kívánta, hogy a' Spanyol Országból ki üzetett Jésus szerzetén lévő papok küldetessenek vissza hazájokba. Egyszersmind meg parantsolta a' Romai Udvarnál lévő követjének Vargas Marchiónak, hogy azoknak a' Spanyol Országból ki üzetett tudós papoknak elegendő segítséggel legyen hazájokba való utazásokban.

Ugyan ezen frantzia zsrnáln azt jegyzi meg Spanyol Országról, hogy a' múlt 1814. esztendőben igen sok derék emberek, jó hazafiak, es hazájoknak nagy oszlopi holtanak meg; ilyenek voltak a' többek közt

Gróf Montario a' Castillai Fő tanácsnok 4-dik Károly király alatt Elölülője, még pedig Montaubanban számkivetésben; Pinuella Sebestény 7-dik Ferdinand király országglásának kezdetében törvényes dolgokra ügyelő minister; Gróf Cabarus Bonaparte József uralkodása alatt ficanz-minister, 's az előtt Státusminister; Massaredo Admirális tengeri dolgokra ügyelő minister, kinek emlékezetét nem tsak a' Spanyolok, hanem a' Frantziák es Anglusok is nagy betsben tartják; Marquis Baxamar; Hertzeg Fias Spanyol Országi Grandes, es 4 dik Károly, József, es Ferdinand királyok alatt Párisban követminister; Marquis Musquiz, a' ki Párisban es az északi hatalmasságoknál sokáig követ volt, es mindeniktől igen betsülte; Gen. Lajdinant Párdó volt Spanyol követ a' Pétersburgi Cs. Udvarnál, nagy vitéz es tudós ember; Alonzó a' két Indiai tanácsnak tagja, es 4-dik Károly király uralkodása alatt Státustanácsos, kinek edes emlékezte mind azoknak szájokban forog még most is, a' kiknek alkalmatosságok volt az közelebb való esmértségére, 's virtusainak betsülésére; Don Bernardo Yriarte a' leg utolsó abból a' fő familiából, melly a' tudományokat mindenkor betsülte; Marquis Bronciforte Gen. Kapitány es egy darab ideig Mexikoi Vitéz Király; végtére Marquis Socoro Gén. Lajtinant a' Spanyol armáduánál, es Gen. Kapitány Andalusziában a' kita' zenebonáskodó kösség meg fojtott, minden jó szívű Spanyoloknak es külföldi tudósoknak nagy keserüségekre.

Spanyol Amerika.

A' Morning-Chronicle nevezetű Angliai ujság levél szerént a' Iamaikából jött utolsó hajók egy igen fontos hirdetményt hoztak onnan Európába, mellyet az Uj-Granadai Congressus a' 7-dik Ferdinand Spanyol királynak birodalmába való vissza téréséről ki adott vala. Az alatt, ugymond

a' nevezett Morning-Chronicle, hogy Európa az Amerikai Spanyol tartományokban esett történetekre igen keveset ügyel, ezek az Amerikai tartományok a' magok végzéseknék erőssége és iparkodásaik által nagyon előmenetelítik az ő mástól való nem függéseket, és olly állapotba helyeztetik, mellyben elegendő fegyvert szerezhetnek magoknak.

A' leg utolsó Jamaikai actákban azt is lehet olvasni, hogy [a' Santa - Fe]i vagy új-Granadai revolutio 1812-dik esztendőben, Julius 20-dikán elkezdődött, és hogy azon tartományokban fennállott Confoederatio 1811-dikben Nov. 27-kén ki nyilatkozott. A' 11 tartományoknak ugymint Santa-Fe, Fania, Socarro, Pamplona, Loos-Lanos, Marquita, Neivos, Antioquia, Choro, Papayan, és Carthagen a tartományoknak követjeik Dec. 4-dik napján 1812 esztendőben Leyva városában össze gyűltek, 's magokat másoktól nem függökké tették, ezekhez tsatolták magokat a' Caracas, és Venezuela tartományok is. Ennek az utolsonak küldötjei még 1811 esztendőben el pártoltak az anya országtól, mellynek népessége negyed fél milliom lakosokra ment vala. Az a' hirdetmény, mellyet azok akkor ki adtak, mind azokat a' történeteket, mellyek 7-dik Ferdinand királynak országába való visszameneteléig történtek, magában foglalja.

Napnyugotti Indiai szigetek.

A' Josurnál des debats nevezetű frantzia ujság levelek, a' Courier d' Angleterre nevezetű Angliai Zsurnálok után következő zikkelytettek a' Publikum előtt esmértesé: Itten, ugymond, St. Domingóból következő tudósítások tettek közönségesekké, abból a' szigetből t. i. a' melly azokra a' hasznokra nézve, mellyeket Frantzia Ország onnan vett, a' Frantzia Revolutio előtt. Mi, ugymond, annak idejében már meg mondtuk, hogy

a' Frantzia kormánysszék 3 Commissáriusokat küldött Jamaikába, olly rendeléssel, hogy azokkal a' vezérekkel, a' kik a' St. Domingoi szigetet erő hatalommal magokévá tették, bostátkozzanak alkuba, hogy annál fogva azon coloniát az anyaország kebelébe vissza vihessenek. Ezen Commissáriusoknak egyike Dravenau, volt Bordeauxi Kereskedő, kénytelen volt onnan Európába vissza jönni, egy átaljában nem szenvedhetvén az oda való levegőt. Ez a' Dravena sógora volt annak a' Domingói Commendánsnak, a' ki Pethionnak magát alája adta; az ő tiszti követője volt La de b a d St. Domingói földes Ur, a' ki a' revolutio kezdetétől fogva a' Jamaikai tartományban le telepedett; a' más két Commissáriusok Daurion-Lavaisse, és Medina St. Domingói Spanyol Orszagi emberek voltak.

Az utolsó tudósításokhoz képest Lavaisk Penthiontól a' mint láthatik, hivatalt kapott a' Port-au-Prince városba Pethionnak lakó helyebe való menetelre, a' ki a' múlt Oktober 21-dik napján oda is ment, de két nap mulva ott meg betegedett, és még Nov. első napján is meg nem szabadulhatott nyavalajától. Pethion az Angliai portékákra vetett adóknak felét alább szállította, a' mellyből sokan azt buzzák ki, hogy ő annál fogva Angliának segedelmét akarta meg nyerni, azon evetre, ha Frantzia Ország a' St. Domingoi coloniát fegyverrel igyekezve meg hódoltatni.

Azt mondják, hogy Lavaisse is ahoz a' fekete fejedelemhez Christophéhez a' ki St. Domingoi tartománynak északirésztét bírta, levelet irt volna, és azon levelet, mellyet a' Frantzia Commissáriusok oda vittenek, a' maga fekete tanácsosainak gyűllésében el olvastatta, 's azt a' maga rongyos fekete jobbagyi közt a' Hayti feketék közt ki hirdettette. Az Európai fejedelmek a' Párisi traktában mindenekről

gondot viseltek, és mivel előre nem tudhatták, mellyik részre fogná a' Haiti király hajláni, azt végzettk, hogy a' fekete emberekkel való kereskedést még egynéhány eszt. meg engedjék, a' Haiti Országnak meg népesítésére, a' melly az oda küldetendő sok hadi seregek által leg jobban eszközöletne.

Generális Uram! Ne kényszerítsen Kigyelmed, hogy azok a' Négerek, a' kiket mi az Afrikai tenger partokról hordunk, katonákká tétetessenek, ne kényszerítsen Kigyelmed, hogy mi a' mi romlásunkra minden eszközökhöz nyuljunk. Meg vagyok arról győződve, hogy Kigyelmed sokkal több józan okossággal bír, sokkal megvilágosottabb elméjű, és sokkal felsegebb gondolkozással bíró ember, és inkább kíván a' régi Bourboniai Királyi törzsoökből való Generális, mint pártoskodó rab szolgáknak vezére lenni. Mi ismét azt mondjuk, hogy ez az irás, a' Haiti Feketek Cancelláriájában koholtatott, és hogy Graf Limonadénak Londonban semmi titoknokja nintsen, a' ki által tanácsot kérhetett volna. Ezen tekintetre nézve, a' következő szók elegendők fognak lenni, az igazságra: Melly időben irt a' Frantzia Commissárius Christophe nek? mikor voltak a' példáknak bé folyásai az ő meg határozásokba? innen által láthattya Kigyelmed, hogy Murat és Bernadotte Generálisok, a' kik mint egy annyi királyok vagy fejedelmek uralkodtak a' nemzeteken, a' kik magokat fegyvereik által nagyon híresekké tették, most önként leszállanak királyi székeikből, és magokra 's maradékaikra nézvé az állandó tisztelettel járó hivatalt az állhatatlan usurpátornak (törvénytelen uralkodónak) titulusánál helyebb hetsülik —

Meg elégszünk ezekkel az elő hordott példákkal annak meg bizonyítására, hogy ez az irás, mellyet vagy Christophe maga, vagy az ő ágensei a' Frantzia Commissáriusok tulajdonítanak, és a' melly csak nem minden Angliai Zsurnálokban közönsé-

ges sé tétettek a' Haiti fabrikában koholtattak, Christophe és az ő tauátsosi nem merészlettek volna az ő valóságos irását ki hirdettetni, hanem azt gondoltak ki, hogy ő reájok nézve jobbleszen ilyen tördelekeket ki gondolni.

Valahányszor azokról a' Commissáriusokról beszéllettünk, a' kiket azért küldöttünk St. Dómingóba, hogy az oda való uralkodókkal alkudozzanak, mindenkor azt mondoituk, hogy Christophe Frantzia ország alá magát nem veti, 's jobb leszen őtet a' királyi széktől meg fosztani. Ha Lavaisse ur, a' ki az ő Trioidádban St. Vincentbe, es Tabagóba való utazásakor magát a' feketék barátjának lenni irta, 's erre nézve magának mindenkor avval hízelkedett, hogy ő Christophe t arra fogja venni, hogy önként le mond királyi székről, az ő ítélő tehetsége nem volt olly józan, min: a' milyent a' nevezett usurpátornak miniszterjei ennek tulajdonítanak. A' Christophe maga meg határozásának semmi olly befolyása nintsen abba a' plánumba, hogy St. Domingó Frantzia Országának magát-alája vetné.

A' Pethionhoz hajló rész fogja ennek a' szigetek sorsát el választani. Erről azt írják hogy ő minden bal vélekedéstől, minden uralkodásra való vágyódástól üres és tsendes gondolkozású, az ő vetelkedő tarsánál, Christophe nál sokkal meg világosottabb elméjű ember lévén, Frantzia Orzággal bizonyosanalkúba hotsátkozik; könnyű leszen a' Mulattákat arról meg győzni, hogy ők és az ő hirtelhaik tsak az által lehetnek hátországban, ha ők a' fehér lakosokhoz vagy Európai születésűekhez tsatolják magokat (Mulattáknak neveztetnek napkeleti és napnyugotti Indiában azok, a' kik fehér anyáktól és fekete anyáktól születettek). Tudják azt a' Mulatták, hogy az ő számok a' Négerek ellen őket nem védelmezhetik, a' kik őket elébb vagy későbbben ki irtják az élők között, ha Hayti Ország el nem töröltetik. A' mulattáknak

Frantzia Országgal való öszve kaptoltatásokra egyéb nem szükséges, hanem hogy nekik is azok a jussok engedődjenek, a mellyek őket mint birtokosokat illetik, és ha a St. Domingói tartományoknak hadi feregeik a Frantzia hadiseregekkel öszve kaptoltatva volnának, hat hét mulva Christophenek még a neve is elenyészne.

Arra való nézve igen szükségtelen dolog ő ellene proclamatiókat ki adni, a ki később leszen meghalni, mintsem St. Domingót Frantzia országgal öszve kaptoltatni engedni. Hogy ha a Frantzia kormányfők tellyes hatalmú Commissáriusokat küld Christophehez a vele leendő alkudozás végett; bizonyosan nem esmeri ennek a fekete fejedelemnek gondolkozása módját, s nem esmeri azokat az eszközöket, a mellyek által ő a revolutziót meg hosszabbíthatja. Ez a hiba azoktól a tudósításoktól vette eredetét, a mellyeket az Amerikai Státusokbeli és Angliai zsurnálok koholtak és fenn tartották, és a kik a Haitti országnak mástól való nem függesét a fekete emberekkel való kereskedésnek eltöröltetéséről való kérdéssel öszve zavarják. Igen nehéz meg magyarázni, miként kívánhatnak az ember szeretők ily állapotot, melly szörnyű háborút és ily háborútszülne, mellyet a Pethion részén lévő Haittiak a Christophe részén lévők ellen vég nélkül folytatnának. Ezt az irtoztató nagy változást csak az által lehet elkerülni, ha a St. Domingói Colonia az Európai anyaország hatalma alá vissza vitetik, a melly t. i. azt fel állította és a mellyhez épen azon jusun tartozik mint minden új Coloniák; Egyéb aránt méltó a megjegyzésre, hogy az anya országoknak Coloniákhoz való jussa az igazság principiumaival jobban meg egyez, mint a régi nemzeteknek az ő Coloniákhoz való jussok; ha azokat az ő országoktól el kellene

választani, a mellyek t. i. Amérikába Afrikából által plántáltattak.

Igen nagyon hibázik, a ki azt gondolja, hogy a St. Domingói fekete emberek az ő uraikhoz hajlandók legyenek, sokkal jobb dolgok volt azoknak a Frantzia kormányfők alatt, mint most, mellyre nézve természetesen is kívánnak azok alatt lenni — Minckelőtte, ezen tikkelyt bé zárának szükségesnek iteljük azon öszve kötetésről egykét szót szollani, melly Anglia Ország és St. Domingó közt vagyon, és arról a haszonról is, mellyet az Angliai kormányfők és kereskedés ezen coloniáknak revolutiójából reménylhet.

Mivel az Angliai Ország a St. Domingóba bevett kormányozás módját meg nem esmérte; szükségképen következik hogy e két Ország közt semmi politica szövetség nintsenek. A St. Domingóba evezett kereskedő hajókat az Anglus hajók magok kísérték, hogy annál fogva a tengeri zsákmányozó haramjak ellen védelmezhessek; ellenben a Haitti ágenseket meg nem esmértek soha, még akkor sem, a midőn Frantzia Ország Anglia ellen hadakozott, mellyből azt lehet ki huzni, hogy Anglia Ország még akkor sem fogja a Haitti uralkodóknak jussokat meg esmérni, midőn a Frantzia Király, az ő ősi országába béült. Egyebaránt a mi azokat a hasznokat érdeklí, a mellyeket Anglia Ország a Haitti vagy Sz. Domingói coloniával való egytetérből reménylhet, ezek igen tsekélyek és semmire valóok, mellyet a következendő megesett dolgokból lehet megmutatni. Az Angliából St. Domingóba 1812 esztendőbe vitt portékáknak az árra 15,000 font sterlingnél fellyebb nem ment; következképen semmit sem felhet Frantzia Ország a Sz. Domingói sziget elfoglalására nézve, hogy azt ne eszközölhesse.